

SLUŽBA NAUČAVANJA CRKVE U NOVOM ZAKONIKU KANONSKOG PRAVA¹

dr Tomislav BONDULIĆ

Drugi vatikanski sabor, govoreći o poslanju što ga je Krist povjerio svojoj Crkvi, navodi trostruku službu: naučavanje, posvećivanje i upravljanje, *munus docendi, sanctificandi et gubernandi*.² Ostvarujući taj saborski nauk, novi zakonik kanonskoga prava donosi u III. knjizi propise i smjernice o službi naučavanja. Učiteljskoj službi novi zakonik daje izvanrednu važnost i u sadržaju i u zasebnoj knjizi. Knjiga je posve nova po impostaciji i strukturi, donekle i po sadržaju, a posebna je novost obogaćenje teološkom fundiranošću juridičkih normi.³ Razumljivo je da ne trebamo očekivati teološki traktat o onome što Crkva naučava ili o načinu kako to čini, svjesni granica što ih sa sobom donosi narav zakona i zakonodavnog izraza.

Treća knjiga novoga zakonika kanonskog prava posvećena je službi naučavanja Crkve ili učiteljskoj službi Crkve – *De Ecclesiae munere docendi*. Sadrži 86 kanona (747–833.), od kojih su prvih devet uvodni kanoni (747–755.), a ostali su kanoni podijeljeni u pet naslova ili titula, već prema posebnim djelatnostima službe naučavanja. To su: Služba Božje riječi (756–780.), Misijska djelatnost Crkve (781–792.), Katolički odgoj (793–821.), Sredstva društvenog saobraćanja i posebno o knjigama (822–832.) i Ispovijest vjere (833.).

Ako novi zakonik usporedimo s prethodnim, naći ćemo mnogo novosti. Prije svega to je smještaj same materije unutar Zakonika: služba naučavanja zauzima jednu zasebnu knjigu, a u starom je zakoniku to bio tek dio III. knjige (*O stvarima – De rebus*) i ti su kanoni bili smješteni između onih koji su govorili o bogoštovlju i onih o crkvenim nadarbinama.⁴

---

1 *Codex Iuris Canonici* auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus, Libreria Editrice Vaticana, 1983.

2 *Lumen gentium* 31, u *Dokumenti II. vatikanskog koncila*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1970.

3 Pontificia Commissio Codicis Iuris Canonici recognoscendo, *Il Codice – presentazione*, Roma, 1983, Libro III, p. 1.

4 *Codex Iuris Canonici* Pii X Pontificis maximi iussu digestus Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus, Typis Polyglottis Vaticanis, 1963, Liber III *De rebus*, Pars quarta *De magisterio ecclesiastico*, cann. 1322–1408.

Druga je novost sama terminologija: posve je istovjetna ili vrlo blizu jeziku II. vatikanskog sabora. Često donosi same saborske formulacije. Namjera je bila i uložen je velik napor da se saborski nauk o Crkvi pretoči u kanonski jezik; to je posebno uspjelo u ovoj knjizi Zakonika. Zato mnoge stvari ovdje donesene spadaju više na teologa nego na kanonista. Duh kojim su nadahnute odredbe o naučavanju jest duh temeljne vjernosti tradiciji i ujedno velike osjetljivosti za novonastale prilike u Crkvi i svijetu – povijesne, kulturne, pastoralne.

Knjiga o naučavanju, kao i cio novi zakonik, odiše pastoralnom skrbi: brigom za svakog vjernika svih dobi, zvanja i položaja, brigom za svakoga čovjeka kako onoga blizu tako i onoga daleko, brigom za cjelovitost osobe, njezino dostojanstvo i osnovna prava, a to sve znači brigom za spasenje duša tako da to doista jest i mora biti vrhovni zakon u Crkvi.⁵

SADRŽAJ I IZVORI III. KNJIGE

Knjiga započinje uvodnim kanonima koji su naročito važni za materiju koja slijedi. Uzeti su dobrim dijelom iz nacрта „Temelnog zakona Crkve” i izražavaju temeljna načela o službi naučavanja Crkve i posebno o učiteljstvu.⁶ Nastoje u pravne norme pretočiti pojedine teološke sadržaje izvanredne bujnosti.⁷ Izvori su im u velikoj mjeri saborski dokumenti, posebno dvije dogmatske konstitucije: *Lumen gentium* (o Crkvi) i *Dei Verbum* (o božanskoj objavi), kao i izjava o vjerskoj slobodi *Dignitatis humanae* i dekret o ekumenizmu *Unitatis redintegratio*.

I. naslov razlaže disciplinu o službi ili posluživanju Božje riječi.⁸ Naznačuju se osobe kojima je na poseban način povjerena dužnost naviještanja evanđelja i sredstva kojima se treba služiti. Najvažnije je propovijedanje i kateheza. Među različitim oblicima propovijedanja prvo mjesto zauzima homilija. „Osjeća se velik utjecaj dekreta o službi biskupa *Christus Dominus* i konstitucije o svetom bogoslužju *Sacrosanctum Concilium*.

U II. naslovu donesene su smjernice i odredbe koje se odnose na misijsku djelatnost Crkve. To predstavlja apsolutnu novost u odnosu na Zakonik kanonskog prava iz 1917. godine. Naime, u starom zakoniku bio je samo jedan kanon koji je govorio o misijama.⁹ U novim kanonima sadržan je nauk o toj materiji kako je donesen općenito u *Lumen gentium* i *Christus Dominus*, ali prvi i povlašteni izvor jest dekret o misijskoj djelatnosti Crkve *Ad gentes*.

⁵ *Codex Iuris Canonici* 1983, kanon 1752.

⁶ Zaokruženo se to može izraziti s nekoliko naslova: Crkva i čovječanstvo pred objavljenom Božjom istinom; Tko je u Crkvi nezabludiv učitelj; Kako vjernici treba da prihvate crkveno učiteljstvo. Usporedi: Duda B. *Učiteljska zadaća Crkve po novom Kodeksu, Glas Koncila* 21(1983) 6-7; *Lex Ecclesiae fundamentalis*, Roma, 1983, can. 57-65.

⁷ Apostolska konstitucija *Sacrae disciplinae leges*, *Codex Iuris Canonici*, p. XI: *Código de Derecho Canónico*, Madrid, 1983, p. 391.

⁸ Posluživanje je naj sretniji hrvatski izraz za latinsku riječ ministerium; minister (minus) je sluga, ne rob, poslužnik; usp. Duda B. *Učiteljska zadaća Crkve po novom Kodeksu, Glas Koncila* 21 (1983) 6.

⁹ Kanon 1350.

Treći naslov o katoličkom odgoju jest preuređen i obogaćen sadržaj staroga zakonika o školama. Posebno se opaža utjecaj saborske deklaracije o kršćanskom odgoju *Gravissimum educationis*. Najprije se govori o školama općenito te o crkvenim sveučilištima i fakultetima. Sve to jasno govori o važnosti koja se daje školskom obrazovanju i višoj znanstvenoj kulturi. Očit je utjecaj pastoralne konstitucije o Crkvi u suvremenom svijetu *Gaudium et spes*, dekreta o formaciji svećenika *Optatum totius* i dokumenata izdanih nakon II. vatikanskog sabora.¹⁰

U četvrtom naslovu sadržane su disciplinske odredbe koje se odnose na sredstva društvenog saobraćanja i o objavljivanju knjiga. Dva su glavna izvora: saborski dekret o sredstvima društvenog saobraćanja *Inter mirifica* i dekret Kongregacije za nauk vjere *Ecclesiae pastorum* – o budnosti pastira Crkve s obzirom na knjige.¹¹ Tu se osjeća više briga oko nadzora, da se nešto spriječi, nego nastojanje za unapređenjem. Velika je stvar da se uvida važnost modernih sredstava u prenošenju poruke spasenja.

U petom naslovu nabrojani su oni koji su dužni osobno položiti ispovijest vjere po obrascu odobrenom od Svete Stolice, odnosno Kongregacije za nauk vjere. Također se propisuje pred kime treba položiti ispovijest vjere.¹²

UVODNI KANONI (747–755)

Kanon 747, Crkva čuvarica poklada vjere

Sadržan je temelj odgovornosti i slobode što je ima Crkva u službi svetog nauka koji treba saopćiti ljudima: Crkva je baštinik i čuvar Božje objave i u tu svrhu ima pomoć u Duhu Istine (Dei Verbum 9); cjelina vjernika koji imaju pomazanje Duha Svetoga (1. Iv 2, 20) ne može se prevariti u vjerovanju. Polazeći od tog nauka, Ivan Pavao II. naglašava da se Crkva predstavlja kao odgovoran subjekt prema Božjoj istini; osjećaj odgovornosti za istinu temeljan je za Crkvu.

Različite su službe koje Crkva ima u pogledu Božje riječi, a koje joj je povjerio Krist: da čuva, razmatra, naviješta, tumači i propovijeda poklad Objave.¹³ Kanon to kaže ovako: a) da sveto čuva, štiti čistoću, brine se da se ne zamrača jasnoća ili ne deformira, pazi na cjelovitost; b) da dublje istražuje; ni papa ni biskupi nisu teološki istraživači, ali imaju karizmu svjedoka tradicije i upravo ih ta karizma nuka da potiču rad teologa i njihove rezultate uspoređuju sa svojom vjernošću;¹⁴

10 Kongregacija za katolički odgoj, *L' école catholique 1977*, u *Enchiridion Vaticanum VI* Bologna, 1980, p. 60–119; Pavao VI, *Evangelii nuntiandi* 1975, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1976; Ivan Pavao II, *Sapientia christiana* 1979, *Enchiridion Vaticanum VI*, p. 946–996; Ivan Pavao II, *Catechesi tradendae* 1979, *Kateheza* 2 (1980) 1; Cappellini E. *La normativa del nuovo Codice*, Brescia, 1983, p. 138.

11 *De Ecclesiae pastorum vigilantia circa libros*, 1975, *Enchiridion Vaticanum V*, 742–749.

12 *Professio fidei*, Formula deinceps adhibenda in casibus in quibus iure praescribitur, *Enchiridion Vaticanum II*, 1446.

13 Naviještanje je najvažnije; Rim 10, 14; Urrutia F. J. *De Ecclesiae munere docendi*, Romae, 1983, p. 8.

14 *Código de Derecho Canónico*, Madrid, 1983, p. 392.

c) da naviještaju i izlažu vjerno: neovisno i od koje ljudske vlasti, a zahvaćajući sve ljude, omnes gentes. Također Crkva ima pravo da se služi sredstvima društvenog saobraćanja (Inter mirifica 3).

U drugom dijelu kanona govori se da crkveno učiteljstvo nije ograničeno samo na dogmatske istine nego doseže i moralno i političko područje. Crkva je nadležna izlagati moralna načela socijalnog reda i prosuđivati ljudsku djelatnost u svjetlu onoga što zahtijevaju temeljna prava ljudske osobe i spasenje duša (Gaudium et spes 42, 76).¹⁵

Kanon 748, Dužnost da se traži istina o Bogu i o Crkvi

Sadrži jednu moralnu obvezu i jedno osobno pravo. Svi su ljudi moralno obvezani da traže istinu, a kad je nađu, da je prihvate i po njoj žive; to vrijedi tim više na području vjere. Ali ta moralna obveza nikomu ne daje pravo na upotrebu sile; nikoga se ne smije prisiljavati da prihvati vjeru, pa ni katoličku, protiv svoje savjesti. Taj je nauk Crkva uvijek proklamirala, a na poseban je način načelo vjerske slobode istaknuto na II. vatikanskom saboru (Dignitatis humanae).

Kanon 749, Nezabludivost Učiteljstva

Susrećemo se s temom o kojoj se u posljednje vrijeme toliko raspravljalo – o nezabludivosti. Nezabludivost znači očuvanje od zablude snagom božanske pomoći u stvarima vjere i morala. Odnosi se u prvom redu na papu i biskupski kolegij i u oba se slučaja traži da izjava ima definitivni karakter; znači da papa i opći sabor mogu nešto naučavati a da ne bude uključena nezabludivost, nije proklamirano actu definitivno kao što je to često slučaj, kao na primjer na II. vatikanskom saboru, nego je to njihovo redovito naučavanje. Nezabludivost pripada papi zbog njegove službe;¹⁶ jedinstvo Crkve utemeljene na Petrovoj stijeni uključuje jedinstvo vjere zajamčeno nezabludivošću Kristovog namjesnika.¹⁷

Kanon navodi uvjete koji se trebaju ostvariti da bi papino naučavanje bilo nezabludivo: a) da vrši službu vrhovnog pastira i učitelja svih vjernika; znači, ne kada govori posebnim skupinama ili nastupa kao privatni učitelj; b) kada iznosi nauk o vjeri i moralu kao od Boga objavljen; c) definitivnim činom iznosi nauk kao obvezatan za vjerovanje.

Nazabludiv je i biskupski kolegij, kojemu je glava papa, pod istim uvjetima kao i kod pape, i to bilo da je okupljen na općem saboru bilo raspršen po cijelome svijetu, uvijek u jedinstvu među sobom i s papom, naučavajući isti nauk kao definitivni.

U nezabludivosti nema stupnjevanja: u svakoj definiciji Crkva ulaže sav svoj autoritet i svu istinu. To ne znači da se definicija ne može dalje produbljivati, bolje izraziti, obogatiti u mnogim oblicima koji su u početku bili nedostupni.

15 *Código de Derecho Canónico*, Pamplona, 1983, p. 470.

16 Lk 22, 32; I. vatikanski sabor, *Pastor aeternus, Conciliorum oecumenicorum decreta*, Herder, 1962, p. 787–792.

17 Mt 16, 16ss; *Código de Derecho Canónico*, Pamplona, 1983, p. 471.

Pitanja u vezi s nezabludivošću tako su značajna da kanon stavlja presumpciju da neki nauk nije nezabludivo proglašen sve dok to nije posve jasno i očito.¹⁸

Kanon 750, Prihvatanje fide divina et catholica

Govori što treba prihvaćati božanskom i katoličkom vjerom, fide divina et catholica. Izraz „fides divina et catholica” uzet je s I. vatikanskog sabora i označuje dvostruki temelj jedne te iste vjere: Božja riječ, Pismo i tradicija, i crkveno učiteljstvo koje jedino ima pravo i dužnost tumačiti tu riječ (Dei Verbum). Dva su uvjeta potrebna da neka istina bude dio poklada božanske i katoličke vjere: a) da je sadržana u Božjoj riječi pisanoj ili prenošenoj, a to znači u pokladu vjere povjerenom Crkvi, i b) da učiteljstvo Crkve izlaže to vjernicima na vjerovanje kao objavljeno, a to znači kao sadržano u Pismu ili tradiciji. Dva su načina djelovanja učiteljstva: svečano, kad nešto proglašava papa ili opći sabor, i redovito, sveopće kad to čine biskupi raspršeni po svijetu u zajedništvu među sobom i s papom. Treba još reći da vjernici, prijavljujući nezabludivom učiteljstvu, posjeduju nezabludivost u vjerovanju (Lumen gentium 12).¹⁹

Kanon 751, Hereza, apostazija, šizma

Za razliku od staroga zakonodavstva, kanon definira što je to krivovjere, otpad i raskol, usredotočujući se na sadržaj, na objekt, a ne na osobu, čovjeka.²⁰ Heretik i apostat niječu formalni objekt vjere: Božji autoritet koji objavljuje istinu; heretik neke istine odbacuje ili sumnja u njih i to uporno, tvrdoglavo, pertinax dubitatio aut denegatio,²¹ a neke prihvaća, ali ne zato jer su objavljene, nego jer mu se čine prihvatljive; apostat, naprotiv, sve odbacuje, ex toto; šizmatik raskida zajedništvo, bilo da se izuzima podložnosti papi, bilo da izlazi iz zajedništva članova Crkve podložnim papi. U oba slučaja kriterij je papa.

Kanon 752, Magisterium authenticum

Kanon se odnosi na redovito učiteljstvo pape i biskupskog kolegija kad iznose nauk o vjeri ili moralu ali ne definitivno: tada se ne traži pristanak vjere, nego vjerska poslušnost (Lumen gentium 25).²² Treba naglasiti veliku važnost autentičnog učiteljstva o kojemu govori ovaj kanon. Naime, rijetko se neke istine proglašavaju actu definitivno, ex cathedra kao dogme ispunjujući uvjete donesene na I.

---

18 Nauk o nezabludivosti biskupskog kolegija bio je pripremljen već na Prvom vatikanskom saboru, ali zbog vanjskih neprilika nije bio definiran; iznesen je na Drugom vatikanskom saboru, Lumen gentium 25, u skladu s vjekovnim vjerovanjem Crkve, kako to kaže sv. Toma, *Summa Theologiae*, II-II, q. 1, a. 9.

19 „Sveti Božji narod sudjeluje u proročkoj Kristovoj službi... Cjelina vjernika, koji imaju pomazanje Duha Svetoga ne može se u vjeri prevariti.” (Lumen gentium 12).

20 *Codex Iuris Canonici* 1917, kanon 1325; Urrutia, *De Ecclesiae munere docendi*, Romae, 1983, p. 8.

21 Pertinacia, upornost spada na bit hereze.

22 Obscquium religiosum, nutarnji pristanak razuma i volje, a ne tek zakonska poslušnost.

vatikanskom saboru i sada u kanonu 749. § 1. S druge strane mnogi sadržaji redovitog učiteljstva papâ jesu nezabludivi kao i biskupskog kolegija. Spomenimo samo veliku većinu dokumenata II. vatikanskog sabora koji nose kvalifikaciju autentičnog učiteljstva, o kojemu govori ovaj kanon.

Kanon 753, Učitelji vjere: biskupi i biskupske konferencije

Učiteljska služba koja spada na biskupa snagom kanona 386. treba biti od vjernika prihvaćena vjerskom poslušnošću bilo da se radi o pojedinim biskupima, bilo o biskupskoj konferenciji, bilo o pokrajinskom saboru: uvijek treba biti u zajedništvu s glavom kolegija i s udovima.

Kanon 754, Prihvatanje doktrinalnih dokumenata

Poklad vjere koji treba sveto čuvati ima oko sebe, da tako kažemo, sigurnosni pojas, gdje djeluju doktrinalni dokumenti: konstitucije i dekreti koje donosi zakonita crkvena vlast, a radi tumačenja vjerskog nauka ili pobijanja lažnih i krivih mišljenja. Ti dokumenti imaju poseban položaj kad ih donosi papa ili biskupski kolegij, što je i razumljivo jer su oni nositelji vrhovne vlasti u Crkvi. Ali oni nisu jedini: na dijecezanskoj razini to je biskup, a na nacionalnoj razini to je biskupska konferencija; na općoj razini Rimska kurija i posebno Kongregacija za nauk vjere, kojoj je povjerena dužnost da „čuva nauk vjere i morala po čitavome katoličkom svijetu“ (Regimini Ecclesiae universae 29).

Kanon 755, Ekumenski pokret: nadležnost

Ekumenski pokret²³ našao je odjeka, nikako ne bez otpora, i u Katoličkoj Crkvi, a dostigao je vrhunac na II. vatikanskom saboru posebno u dekretu o ekumenizmu Unitatis redintegratio, čiji je plod ovaj kanon koji govori o nadležnostima s obzirom na ekumenizam. Kanon donosi redosljed nadležnosti na koga spada da potiče i vodi sudjelovanje katolika u ekumenskom pokretu; to je u prvom redu biskupski kolegij i Apostolska Stolica, a zatim pojedini biskupi i biskupska konferencija, čija je dužnost da donesu praktične smjernice imajući u vidu posebne prilike na svojem području, uvijek poštujući odredbe vrhovnog autoriteta Crkve.

PRVI NASLOV: SLUŽBA BOŽJE RIJEČI (KANONI 756–780.)

Najprije dolazi šest uvodnih kanona koji govore o različitim odgovornostima s obzirom na službu riječi: biskupski kolegij na čelu s papom, zatim biskupi, prez-

---

23 Ekumenski je pokret rođen na Kongresu u Edinburgu 1910. godine i učvršćen na skupu Svjetskog saveza Crkava u Amsterdamu 1948. godine. Kongregacija Sv. oficija izdala je 20. XII. 1949. instrukciju *Ecclesia Catholica* o ekumenskom pokretu AAS 42 (1950) 142–147. Sekretarijat za jedinstvo kršćana, provodeći smjernice II. vatikanskog sabora, donio je *Ekumenski direktorij* u dva dijela: *Ad totam Ecclesiam* 1967. i *Spiritus Domini* 1970.

biteri, redovnici i laici. Govori o izvorima na kojima se napaja služba riječi i o sredstvima koje treba upotrijebiti. Prednost svakako ima usmeni navještaj vjere.²⁴

Kanon 756, Odgovornost: papa, biskupski kolegij, biskupi

II. vatikanski sabor kaže: „Briga navješćivati Evanđelje po svoj zemlji spada na zbor Pastira, kojima je svima zajedno Krist dao zapovijed nalažući im zajedničku dužnost...” (Lumen gentium 23). Kanon precizira: za čitavu Crkvu to je papa i biskupski kolegij, za mjesnu crkvu to je biskup koji usklađuje svu djelatnost koju zahtijeva služba naviještanja Božje riječi.²⁵

Kanon 757, Prezbiteri i posebno župnici

Za razliku od staroga zakonodavstva koje je zauzimalo restriktivan stav u ovoj materiji, a tražila se posebna misija ili služba da bi netko smio propovijedati, sada se to korjenito mijenja. U skladu s kanonom 1008. koji svetim službenicima podjeljuje službu naučavanja, sada se uspostavlja načelo da su svi oni pozvani da propovijedaju Božju riječ. Posebno se to odnosi na župnike i ostale kojima je povjerena briga za ljude, kao i dakonima u zajedništvu s biskupom i njegovim prezbiterijem.

Kanon 758, Redovnici

Kanon se izravno nadahnjuje na saborskom nauku Lumen gentium 44, po kojem življenje evandeoskih zavjeta koristi cijeloj Crkvi. Redovnike, osim što svojim životom svjedoče evanđelje, biskup uzima za propovijedanje evanđelja. Ne može se reći da bi to bilo na štetu njihove posebnosti o kojoj je riječ u kanonu 591. Kanoni 678–680. i smjernice Mutuae relationes iznose jasne kriterije o suradnji članova ustanova posvećenog života i biskupa u širenju evanđelja.

Kanon 759, Laici

Proglašava se pravo i dužnost vjernika laika da budu svjedoci u naviještanju evanđelja, da budu apostoli. Taj se njihov apostolat sastoji od njihova svjedočenja kršćanskim životom i svjedočenja riječju, a sve to snagom suobličenja Krista po krštenju i potvrdi te sudjelovanja zajedno s biskupom i prezbiterima u javnom vršenju službe propovijedanja.

Kanon 760, Sadržaj službe riječi

Traži se da propovijedanje bude utemeljeno na Objavi i njezinim autentičnim tumačima, a to znači na Svetom pismu i tradiciji, na liturgiji, učiteljstvu i životu Crkve. Isto to traži saborski dekret Christus Dominus 14 kad je u pitanju kateheza. Sadržaj propovijedanja jest Kristov misterij koji treba iznositi cjelovito i vjerno.

Kanon 761, Sredstva: propovijedanje, kateheza i drugo

Treba upotrijebiti sva raspoloživa sredstva za navještaj evandeoskog nauka, u prvom redu propovijedanje i katehezu; također izlaganje u školama, akademijama,

---

24 Fides ex auditu, Rim 10,17, Lumen gentium 2, Dei Verbum 21, Ad gentes 6, Presbyterorum ordinis 4; Pavao VI, Evangelii nuntiandi 42.

25 Biskup je pastor, a ne gubernator: on očinskom brigom potiče i usklađuje djelo svojih pomoćnika, savjetnika i drugova; Ferrari S. *Il nuovo Codice di diritto canonico, Aspetti fondamentali della codificazione postconciliare*, Bologna, 1983, p. 234.

na konferencijama, skupovima, kao i javnim deklaracijama preko novina i drugih sredstava komuniciranja.

GLAVA I. – PROPOVIJEDANJE BOŽJE RIJEČI (KANONI 762–772.)

Kanon 762, Treba cijeniti propovijedanje

Kanon ističe važnost propovijedanja za okupljanje Božjega naroda i oblikovanja Crkve. Narod ima pravo tražiti od svećenika Božju riječ, a svećenici su je dužni iznositi (Presbyterorum ordinis 4). To je u izravnoj vezi s kanonima 213. i 836. Cijeniti propovijedanje znači: a) biti spreman, na raspolaganju, disponibilitas ad praedicandum, b) sa smjelošću (Dj 4, 29), c) priprava.²⁶

Kanon 763, Biskup propovjednik

Ono što je dosad bio privilegij sad je pravo biskupa da propovijeda svugdje. Kao nasljednici apostola biskupi imaju dužnost uspostavljati mjesne crkve i to prvenstveno propovijedanjem. To je sastavni dio muneris sacerdotalis Episcopi.

Kanon 764, Svećenici i đakoni

Imaju općenito vlast propovijedati svugdje uz suglasnost, barem predmnijevanu, upravitelja crkve. Tu vlast nadležni ordinarij može ograničiti ili oduzeti, a partikulami zakon može zahtijevati i izričitu dozvolu. To govori o vigilanciji koju treba imati biskup nad službenicima riječi. Da bi netko smio propovijedati redovnicima u njihovoj crkvi, potrebna je dozvola poglavara (kanon 765.).

Kanon 766, Laici propovjednici

Laici smiju propovijedati i u crkvi kada to traže potreba ili korist svjetuje, o čemu će posebne odredbe donijeti biskupska konferencija. Restriktivnost koja proizlazi iz kanona dolazi od tjesne veze koja postoji između propovijedanja i euharistije (Presbyterorum ordinis 5). Homilija je najizvršniji oblik propovijedanja, a kako je sastavni dio liturgije, odnosno euharistije, pridržana je svećeniku ili đakonu (kanon 767.). Obavezna je nedjeljom i zapovijedanim blagdanom, a preporučuje se preko tjedna, posebno u vrijeme došašća i korizme.

Kanon 768, Sadržaj propovijedanja

Kanon se nadahnjuje na saborskom nauku, prvenstveno na Christus Dominus 12, gdje se naznačuje tematski opseg propovijedanja (Dei Verbum 21, Sacrosanctum Concilium 35, Nostra aetate 4, Presbyterorum ordinis 4). Sadržaj propovijedi neka bude ono što je potrebno vjerovati i činiti da bi se dala slava Bogu i postiglo spasenje ljudi. Također neka se iznosi ono što crkveno učiteljstvo naučava o važnim temama humanog i građanskog interesa.²⁷

Kanon 769, Prilagodba slušačima

Nadopuna je to kanonu 248, a izravno ovisi o saborskom dekretu Christus Dominus 13; traži se prilagodba zahtjevima slušača, kao i okolnostima vremena i mjesta.²⁸

²⁶ Urrutia, F. J., cit. dj., str. 17.

²⁷ Pravo Crkve da tumači naravni zakon; Pavao VI, *Humanae vitae*.

²⁸ Cappellini, E. – Marchesi, M. *Il nuovo Codice*, Brescia, 1983, p. 119.

Kanon 770, Izvanredno propovijedanje: duhovne vježbe, misije i ostalo

Dosadašnji način izvanrednog propovijedanja – pučke misije, o čemu je bilo riječi u kanonu 1349, sada je zamijenjen mnogo fleksibilnijim oblikom, gdje se nabrajaju duhovne vježbe, svete misije i drugi oblici propovijedanja prilagođeni potrebama. Ne određuje se rok kao prije, već to spada na biskupa.

Kanon 771, Briga za one koji su „po strani”

Crkva je zaokupljena da Božja riječ dopre do svakog čovjeka; zato nalaže dušobrižnicima, posebno biskupima i župnicima, da vode brigu o onima koji nisu zahvaćeni redovitom pastorizacijom (usp. kanone 294, 564, 383, § 3. i 4, 528. § 1.) ili je uopće nemaju.²⁹

Kanon 772, Nadležnost nad propovijedanjem

U prvom paragrafu govori se o redovitom propovijedanju, o čemu odredbe donosi dijecezanski biskup; u drugom paragrafu riječ je o propovijedanju preko radija i televizije, što prima posebnu kvalifikaciju i zbog toga potpada pod biskupsku konferenciju.³⁰

GLAVA II. – KATEHETSKO POUČAVANJE (KANONI 773–780.)

Pod katehetskima poučavanjem podrazumijeva se poučavanje kršćanskog nauka, izlaganog sistematski, radi uvođenja u puninu kršćanskoga života (*Catechesi tradendae* 18).³¹

Kanon 773, Dužnost pastira

Kateheza, poučavanje i uvođenje u kršćanski život važni su za vjeru koja treba biti živa, jasna i djelotvorna. Za to su posebno odgovorni dušobrižnici, a to su u prvom redu biskup i župnici.

Kanon 774, Katehiziranje, briga svih

Svaki vjernik prema svojim sposobnostima i mogućnostima dužan je brinuti se za katehiziranje. To su prije svega roditelji, skrbnici i kumovi; dužnost kumova nije supsidijarna u odnosu na roditelje, nego kumulativna.³²

Kanon 775, Nadležnost dijecezanskog biskupa

Za katehiziranje je izravno nadležan biskup, a tek drugotno biskupska konferencija. Biskup daje odredbe i vodi katehizaciju, priprema katekizam, a biskupska konferencija i katekizmom i uredom za katehizaciju stoji na pomoć pojedinim biskupijama.

29 Kongregacija za klerike, *Direktorij za pastoral turizma*, AAS 61(1969) 361–384.

30 *Communio et progressio*, dekret Papinskog vijeća za sredstva društvenog saobraćanja 1971, n. 148–157. AAS 63 (1971) 593.

31 U posljednje vrijeme o tome su govorili Pavao VI, *Evangelii nuntiandi* 1976; Kongregacija za klerike, *Directorium catechisticum generale* 1972; Ivan Pavao II, *Catechesi tradendae* 1979.

32 Važnost obiteljske kateheze: *Catechesi tradendae* 68; *Familiaris consortio* 72; *Radosno navještanje Evanđelja* 55 i 71.

Kanon 776, Župnik i suradnici

U skladu s kanonom 528, župnik je dužan brinuti se da Božja riječ dođe do njegovih vjernika i to svih: odraslih, mladeži i djece. Pri tome mu je potrebna suradnja klerika, redovnika i laika, koji će to rado činiti.

Kanon 777, Osobita briga župnika: sakramentalna kateheza

II. vatikanski sabor naglasio je važnost sakramenata i pripremu na njih; također su sakramenti povlašten sadržaj kateheze (Opći katehetski direktorij 56). Zato je stavljena župniku posebna briga: katehizacija za slavljenje sakramenata. Djeca se trebaju dolično pripremiti za prvo primanje sakramenta ispovijedi, pričesti i potvrde. Nakon toga treba s katehizacijom djece nastaviti šire i dublje. Posve je nova odredba da treba katehizirati i one koji su tjelesno ili duševno hendikepirani. Ne manje zahtjevna jest odredba da treba naći načina da se vjera mladih i odraslih vjernika učvrsti, osvijetli i razvije.

Kanon 778, Redovnici i kateheza

Stavlja se u dužnost redovničkim poglavarima da se brinu oko katehizacije na područjima i djelatnostima koji su njima povjereni: crkva, škola, ostale djelatnosti. To je logičan slijed općeg nastojanja da se prenese poruka vjere, a u skladu je sa saborskim smjernicama *Christus Dominus* 35 i *Ecclesiae sanctae* I, 37.

Kanon 779, Pomoćna sredstva u katehezi: pedagoška sredstva

Kanon preporuča upotrebu pomoćnih didaktičkih sredstava i sredstava društvenog saobraćanja kako bi vjernici bolje upoznali i živjeli kršćansku vjeru.³³

Kanon 780, Trajna formacija katehista

To je praktična primjena opće odredbe o formaciji laika, kanona 229. i 231. i Općeg katehetskog direktorija 108: biskupi i biskupske konferencije trebaju se pobrinuti za katehetske institute, nacionalne i internacionalne, za spremanje doličnih katehista koji će biti dobro poučeni o sadržaju i metodama kateheze.

DRUGI NASLOV: MISIJSKA DJELATNOST CRKVE (KANONI 781–792.)

Treba razlikovati unutarnje misije, koje se odnose na katolike na područjima na kojima je uspostavljena redovita hijerarhija i na koje se odnosio odsjek u dosadašnjem zakoniku: *De sacris missionibus* (kanoni 1349–1351.) i sadašnji kanon 770, te vanjske misije usmjerene na nekatolike u područjima gdje još nije uspostavljena redovita hijerarhija. Ovdje se radi o vanjskim misijama i nema nikakve veze sa starim zakonikom, nego se čitava materija nadahnjuje prvenstveno na saborskom dekretu o misijskoj djelatnosti Crkve, *Ad gentes*.

Gotovo zvuči nevjerojatno: kanoni 781–792. gotovo su posve novi.³⁴ Dok je u dosadašnjem zakoniku briga za misije bila isključivo pridržana Svetoj Stolici (ka-

³³ Napetost poslije II. vatikanskog sabora gotovo posvuda: da li dati prednost sadržaju ili metodi, cjelovitost nauka ili religiozna pedagogija; *Código de Derecho Canónico*, Madrid, 1983, p. 405; *Radosno naviještanje Evanđelja* br. 33, 44.

³⁴ Cappellini, E. – Marchesi, M. *Il nuovo Codice*, Brescia, 1983, p. 120.

non 1350, § 2.), u novom zakoniku ta se briga proglašava sveopćom, univerzalnom, briga svih Kristovih vjernika.³⁵ To je rečeno već u kanonu 211, a zatim temeljno postavljeno u prvome kanonu ovoga naslova, kanon 781, prenoseći gotovo doslovno iz saborskog dekreta *Ad gentes* 2, da je čitava Crkva po samoj svojoj naravi misionarska. Iz toga logično slijedi da su svi članovi Crkve odgovorni za evangelizaciju. Sve što slijedi vuče svoje korijene iz te temeljne postavke.

Misijskom djelatnošću Crkve upravlja i usklađuje ju: na vrhu papa i biskupski kolegij; pojedini biskupi imaju brigu za misijsko djelo naročito što se tiče buđenja misijskih zvanja i razvijanja misijske svijesti u svojoj biskupiji; redovnici snagom svojega posvećenja na službu Crkvi obavezni su sudjelovati u misijskoj djelatnosti. Misionari mogu biti domoroci (ali nije obavezno), mogu biti svjetovni klerici ili redovnici ili drugi vjernici laici. Za misijsko djelo uzimaju se i katehisti laici, poučeni i prikladni, a službu vrše pod vodstvom misionara.

Metoda kojom se trebaju služiti misionari u radu jest iskren dijalog s nevjernicima kako bi se otvorili putovi za prihvaćanje evangeoske vijesti; pri tome treba poštivati slobodu. Treba primijeniti stupnjevitost u vjerskoj pouci: pretkatekumenat i katekumenat. O svemu tome vodi brigu i sve to usklađuje dijecezanski biskup na misijskom području, kojemu su podložni svi misionari. Svaka je biskupija dužna i konkretno raditi za misijsko djelo: zvanja, delegati za misije, misijski dani kolekte za misije.

ZAKLJUČAK

Obradili smo detaljnije prvi naslov u III. knjizi novoga zakonika kanonskog prava, službu Božje riječi: propovijed i katehezu, kao prvi i najvažniji oblik naučavanja Crkve, što je biskupima i svećenicima prva briga,³⁶ a dušobrižnicima, posebno župnicima, svakodnevna radost i tjeskoba. Sumarno smo prikazali drugi naslov – Misijsku djelatnost Crkve, a ostala tri naslova pričekat će drugu priliku.

Treća knjiga novoga zakonika kanonskog prava jedna je od najuspjelijih knjiga novoga zakonika bilo da gledamo s juridičkog bilo s ekleziološkog gledišta. Ako se za čitav novi zakonik može reći da je to knjiga o Božjem narodu, onda to na poseban način vrijedi upravo za ovu knjigu. Čini se da je u tom smislu temeljan kanon 781. gdje se govori da je čitava Crkva po svojoj naravi misionarska; *mutatis mutandis* to još više vrijedi za propovijed i katehezu. Temeljna dužnost, *fundamentale officium*, Božjega naroda jest da se naviješta Božja riječ te svi Kristovi vjernici, svjesni svoje odgovornosti, trebaju sudjelovati u tom velikom djelu.

---

35 *La nuova legislazione canonica, Corso sul Nuovo Codice di Diritto Canonico*, P. U. Urbani, Roma, 1983, p. 396; *Radosno naviještanje Evanđelja* br. 64.

36 I saborski dekret o pastoralnoj službi biskupa i dogmatska konstitucija o Crkvi, govoreći o službama biskupa, na prvo mjesto stavljaju službu naučavanja (*Christus Dominus* 12 i *Lumen gentium* 25). Isto tako dekret o službi i životu svećenika najprije govori o svećeniku kao službeniku riječi (*Presbyterorum ordinis* 4), usp. Dj 6, 2–4.

BIBLIOGRAFIJA

- Codex Iuris Canonici* auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus, Libreria Editrice Vaticana, 1983.
- Código de Derecho Canónico*, Edición bilingüe comentada, Madrid, 1983.
- Código de Derecho Canónico*, Edición anotada, Pamplona, 1983.
- Codice di Diritto Canonico*, Testo ufficiale e versione italiana, Roma, 1983.
- Codex Iuris Canonici* Pii X Pontificis Maximi iussu digestus Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus, Typis Polyglottis Vaticanis, 1963.
- Conciliorum Oecumenicorum Decreta*, Herder, 1962.
- Drugi vatikanski sabor, *Dokumenti*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1970.
- Enchiridion Vaticanum*, Documenti ufficiali della Santa Sede, testo ufficiale e traduzione italiana, Edizioni Dehoniane Bologna, vol. II–VII.
- Pontificia Commissio Codicis Iuris Canonici recognoscendo, *Communicationes*, vol. I–XV, Roma.
- Lex Ecclesiae fundamentalis*, Roma P. U. G. 1983.
- Duda, B. *Učiteljska zadaća Crkve po novom Kodeksu*, *Glas Koncila* 21 (1983) 6–7.
- Cappellini, E. *La normativa del nuovo Codice*, Brescia, 1983.
- La nuova legislazione canonica*, *Corso sul Nuovo Codice di Diritto Canonico*, P. U. Urbaniana, Roma, 1983.
- Urrutia, F. J. *De Ecclesiae munere docendi*, Romae, 1983.
- Ferrari, S. a cura di, *Il nuovo Codice di Diritto Canonico*, Bologna, 1983.
- Cappellini, E. – Marchesi, M. *Il nuovo Codice*, Brescia, 1983.
- Biskupi Jugoslavije, *Radosno navještanje Evanđelja i odgoj u vjeri*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1983.